

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 25, Sayı/Issue: 47, Yıl/Year: 2023 (Haziran/June)

**Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında
Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin
Görüşlerinin İncelenmesi**

*Investigation of Parents' Views on Their Children's Digital Media Use Within
the Scope of the Project on Combating Digital Addiction in Early Childhood*

Hatice Ayar

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı - Dr., Presidency of Religious Affairs.
haticeayar83@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2259-2567>

Nurgül Bulut

Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı – Dr., İstanbul
University, Faculty of Theology, Department of Religious Education.
nurgul.bulut@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3738-6416>

Zehra Gelici

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı - Dr., Presidency of Religious Affairs.
zehra3773@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0622-5062>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 17/02/2023

Kabul Tarihi/Date Accepted: 02/06/2023

Yayın Tarihi/Date Published: 15/06/2023

Atıf/Citation: Ayar, Hatice vd. "Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/47 (2023), 1-33.
<https://doi.org/10.17335/sakaifd.1252105>.

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Copyright © Published by Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Sakarya University Faculty of Theology, Sakarya/Turkey.

Öz

Bu araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kabul edilen Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Çocuklar Kursu Aileler Semineri projesinin akademik çıktılarına ihtiva etmektedir. Çalışma, dijital bağımlılık kavramını ve dijital çağın zararlı etkileri karşısında çocuk, dijital medya ve ebeveyn ilişkisinin sınırlarını tartışmaktadır. Bu bağlamda araştırma okul öncesi çocukların dijital medya kullanım süresini, içeriğini ve çocukları dijital medya cihazlarına yönlendiren sebepleri tespit etmeyi, dijital medya kullanımının çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bununla birlikte proje kapsamında düzenlenen *Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele* seminerlerine katılan ebeveynlerin seminerler hakkındaki değerlendirmeleri ve dijital medya kullanımında çocuk- ebeveyn ilişkisine yansımaları incelenmektedir. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmada durum çalışması deseni uygulanmıştır. Araştırma kapsamında 8 ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler değerlendirilerek seminer programı oluşturulmuştur. 93 ebeveynin katıldığı 5 hafta süren 10 seminer sonrası seminerlerin tamamına katılan 15 ebeveyn ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada dijital okuryazarlık, dijital ebeveynlik, dijital cihazların kullanımında çocuklara sınır koymak, etkili anne baba tutumları, dijital çağda medya ve çocuk konulu seminerlerin dijital bağımlılıkla mücadelede önemli bir basamak olduğu sonucuna varılmıştır. Seminerlerin dijital medya bağımlılığı konusunda farkındalık oluşturduğu, ebeveyn çocuk ilişkisine olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımını denetlemeye başladığı aktif arabuluculuk ve teknik arabuluculuk stratejilerini benimsedikleri, izleme stratejisinden de tamamen vazgeçildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Erken Çocukluk Eğitimi, Dijital Bağımlılık, Dijital Ebeveynlik, Dijital Medya.

Abstract

New media/digital media, which started to replace traditional media with the widespread use of internet access, are used by individuals of all ages. In traditional media, while the individual is a passive receiver of the information given in the digital environment, he takes an active role in producing content, following the produced content and interacting with the new media. Those who adapt the fastest to developing technology are undoubtedly children and young people who are born into a technology-based world, are exposed to smart devices from a very young age, and can easily interact with digital media. The widespread use of digital media devices such as computers, tablets and smartphones, and the fact that the internet is accessible everywhere, in addition to fixed places such as home, school, and workplace, has started a new era for children and parents. In this new era, which is called the digital world, parents have great duties to protect children, who constitute the largest risk group.

This research includes the academic outputs of *the Children's Course, Parents Seminar project in Combating Digital Addiction in Early Childhood*, which was accepted by the Presidency of Religious Affairs. The study discusses the concept of digital addiction and the limits of the relationship between children, digital media and parents in the face of the harmful effects of the digital age. In this context, the research aims to determine the duration of digital media use by preschool children, its content and the reasons that lead children to digital media devices, and to reveal the effects of digital media use on children and parents. In addition, the evaluations of the parents who participated in the seminars *on Combating Digital Addiction in Early Childhood, organized within the scope of the project*, and its reflection on the child-parent relationship in the use of digital media are examined. The case study design was applied in the research in which the qualitative method was used. Parents of students attending Qur'an courses in the 4-6 age group in ... District of ... were informed about the project, and 980 parents were reached. 168 parents filled in *the Digital Addiction Detection Form* to determine how long their children spent on the Internet, which was sent to them. Semi-structured interviews were conducted with 8 parents among the parents who filled out the the form, whose children were exposed to digital devices for 3 hours or more per day and approved to be interviewed, and a seminar program was created by evaluating the data obtained. 10 seminars lasting 5 weeks were organized for volunteer parents who wanted to participate in the project. The seminars covered the topics of parents getting to know their children, recognizing their digital addictions, setting limits for their children, and

digital literacy. 93 parents benefited from the seminars, and at the end of the seminar, a 90-minute focus group discussion was held with 15 volunteers from among the parents whose children were exposed to digital devices for 2 hours or more, who fully attended all the seminars. The audio recordings obtained were written down, and content analysis was made.

In the research, it was concluded that digital literacy, digital parenting, limiting children in the use of digital devices, effective parental attitudes, media and children in the digital age are important steps in the fight against digital addiction. It was determined that the seminars created awareness about digital media addiction and contributed positively to the parent-child relationship. It has been determined that parents have started to control their children's use of digital media and have adopted active mediation and technical mediation strategies, and the monitoring strategy has been completely abandoned. The fact that these strategies are not preferred is directly related to the appropriateness of the children's age. Families who are moderate media users and media-centered before the seminars try to minimize their daily use of digital media, as do families who use the media poorly after the seminars. However, it is possible to say that children's long-term use of digital media is caused by parents, and parents who do not want to leave their comfort zone leave their children alone with digital devices. It has been observed that before taking the digital literacy and digital parenting-centered seminars, parents did not have a comprehensive knowledge of the harms of digital media, and they only felt uncomfortable because their children spent a long time. It has been revealed that parents, who did not mind their children being on the internet alone before the training, regretted that they had given their children digital media content uncontrollably at the end of the training. With the increase in digital literacy, the idea that the internet can be beneficial when used correctly has developed. It has been understood that parents who do not know how to set limits on children while struggling with digital media cause an increase in long-term use of digital media. After the seminars, it was determined that active mediation and restrictive mediation strategies increased, the technical mediation strategy decreased, and the monitoring strategy was completely abandoned in terms of limiting and controlling children's use of digital media.

In order to combat digital addictions, short videos about digital literacy and digital parenting should be shot and shown as mandatory broadcasts on TV channels during prime time. Short videos should be prepared to be published on social media. Content emphasizing that long-term use of digital media is a type of addiction should be prepared, and parent training should be organized in schools by experts.

Keywords: Religious Education, Early Childhood Education, Digital Addiction, Digital Parenting, Digital Media.

Giriş*

İnternet erişiminin yaygınlaşması ile Web 1.0 teknolojisinin ürünü olan geleneksel medyanın yerini almaya başlayan yeni medya/dijital medya, her yaştan birey tarafından kullanılmaktadır. Geleneksel medyada birey dijital ortamda verilen bilginin pasif alıcısı konumundayken yeni medyada içerik üreten, üretilen içerikleri takip eden ve etkileşimde bulunan aktif bir rol üstlenmektedir.¹ Gelişen teknolojiye en hızlı uyum sağlayanlar şüphesiz teknoloji

* Bu çalışma, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından desteklenen 2022062710 nolu "Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Çocuklar Kursu Aileler Semineri" isimli projesinin ürünüdür. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu başkanlığı tarafından 14.10.2022 tarihli 2022/384 karar numaralı etik kurul izni ile yürütülmüştür.

1 Haluk Geray, *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları* (Ankara: Ütopya Yayınları, 2003), 18-20.

temelli bir dünyaya doğan, çok küçük yaşlardan itibaren akıllı cihazlara maruz kalan ve dijital medya ile kolayca etkileşime girebilen dijital yerliler olarak da ifade edilen çocuklar ve gençlerdir. Dijital yerlilerin aksine onların ebeveynleri olan dijital göçmenler ise dijital medyayı hayatının bir parçası haline getirmeyen fakat teknolojik cihazları kullanma eğilimi ya da zorunluluğunda olan bireylerdir.²

Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi dijital medya cihazlarının yaygınlaşması, internetin ev, okul, iş yeri gibi sabit mekânların yanı sıra her yerde erişilebilir olması çocuklar ve ebeveynler için yeni bir dönemi başlatmıştır. Dijital dünya olarak adlandırılan bu yeni dönemde ebeveynlerin en önemli görevlerinden biri çocuklarının çevrimiçi güvenliklerini sağlamaktır. Bu görev tanımını ifade eden dijital ebeveynlik kavramını; “koruma sağlama, sosyal medya kullanımını izleme, bilgi ve kaynak bulma ve ilişki kurma” şeklinde kavramsallaştırmak mümkündür.³ Bu bağlamda dijital ebeveyn; dijital medya cihazlarını kullanabilen, dijital ortamlardaki avantajların ve dezavantajların bilincinde olan, çocuğunu olumsuz medya içeriklerine karşı koruyabilen, çocuğuna dijital medya kullanımını konusunda rol model olan ve teknolojik gelişmeleri takip eden anne ve babadır.⁴ Geçmişte sokakta oynayan çocuklarını merak edip gözlemleyen ve onlar için endişelenen ebeveynler günümüzde odalarında dijital medya araçlarını kullanan çocukları için endişelenmekte ve kontrol mekanizmaları oluştırmaya çalışmaktadır. Bu denetleme girişimi çocukların olumsuz etkilenebileceği içeriklere maruz kalmamaları için son derece gereklidir. Dijital medya araçları çocuklar için cinsel içerikli mesajlaşma, yanlış bilgi yayma, kişisel bilgileri kötüye kullanma, şiddet, ırkçılık, aldatıcı içerik, taciz, dolandırıcılık, reklam ve pazarlama gibi riskler barındırmaktadır.⁵

Amerikan Pediatri Akademisi iki yaşın altındaki çocukların hiçbir şekilde, 3-5 yaş aralığındaki çocukların ise ebeveyn gözetiminde günde 1 saatten fazla ekrana maruz kalmamasını önermektedir.⁶ Hâlbuki araştırmalar, günümüzde küçük yaştaki çocukların her geçen gün dijital araçlara çok daha fazla

-
- 2 John Palfrey – Urs Grasser, *Born Digital: Understanding The First Generation of Digital Natives* (Newyork: Basic Books, 2008), 296.
 - 3 Gejun Huang vd., “Fall-Behind Parents The Influential Factors on Digital Parenting Self-Efficacy in Disadvantaged Communities”, *American Behavioral Scientist* 62/9 (2018), 1188.
 - 4 Işık Kabakçı Yurdakul vd., “Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12/4 (2013), 886; Abdullah Manap – Emine Durmuş, “Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Aile içi Roller ve Çocukta İnternet Bağımlılığına Göre İncelenmesi”, *e-Ululararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 12/1 (2021), 142.
 - 5 Allica Blum-Ross - Sonia Livingstone, *Families and ScreenTime: Current Advice and Emerging Research*, Media Policy Brief 17 (London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science, 2016), 9.
 - 6 Victor C. Strasburger vd., “A Children, Adolescents, and the Media”, *Pediatrics* 132/5 (November, 2013), 958–961.

maruz kaldığını göstermektedir. Örneğin 2010 yılında yürütülen Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi'nde çocukların 7 yaşından daha küçük yaşlarda internet kullanmaya başladıkları ve interneti günde ortalama 1-1,5 saat arasında kullandıkları tespit edilmiştir.⁷ Ülkemizde 2010-2015 yılları arasında çocukların güvenli internet kullanımını konu edinen bir araştırmada, 2010 yılında 5 olan internet kullanmaya başlama yaşının 2 yaşa kadar düştüğü saptanmıştır.⁸ Finlandiya'da yapılan başka bir araştırmada ise 0-8 yaş aralığında çocuğu olan 743 aile ile yapılan araştırmada 0-2 yaş aralığındaki bebeklerin özellikle kitap veya müzik dinleme etkinlikleri için akıllı cihaz kullanmaya başladığı, 1 yaşından itibaren aile nezaretinde görsel medyayla tanıştığı, 3-4 yaşlarında kızlar ile erkeklerin medya kullanımlarının farklılaştığı ve bireysel medya zevklerinin geliştiği belirlenmiştir.⁹ Bu durumu dijital medya cihazlarının çoğunun dokunmatik ekran olması ve 1,5-2 yaşından itibaren çocukların kendi kendilerine bu cihazları rahatlıkla kullanabilmeleri ile ilişkilendirmek mümkündür.

1. Dijital Bağımlılık ve Ebeveyn Arabuluculuğu

Dijital bağımlılık başta telefon, internet ve ekran bağımlılığı olmak üzere sosyal medya, dijital oyunlar ve diğer dijital medya araçlarına karşı aşırı düzeyde istek duyulması şeklinde anlaşılmaktadır.¹⁰ Bu bağımlılık internette sürekli bilgi arama isteği oluşmasına, internet olmadığında ise paniğe kapılma, kaygı duyma, strese girme gibi bilinç dışı davranışlar gelişmesine neden olmaktadır.¹¹ Bağımlı bireyler boş zamanlarını dijital araçlarla geçirmekte, çevrimiçi bir yaşam sürmektedirler. Bu durum zaman içerisinde insanları gerçeklik yansamasına götürmekte ve oluşturdukları dijital benliği fazlaca sahiplenmelerine sebep olmaktadır.¹²

Her yaş döneminde ortaya çıkabilecek olan dijital bağımlılık, çocuklarda da görünür olmakta ve bu durum ailelerin dijital araçlarla ilişkisi ile bağlantılı

7 Leslie Haddon – Sonia Livingstone, *EU Kids Online: National Perspectives* (The London School of Economics and Political Science, 2012), 67-68; Duygu Nazire Kaşıkçı vd., "Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Alışkanlıkları ve Güvenli İnternet Kullanımı", *Eğitim ve Bilim* 39/171 (2014), 235.

8 Alper Aslan, *Türkiye'de Çocukların Güvenli İnternet Kullanımında 2010-2015 Yılları Arasındaki Değişimler ve Uygulamaların Yansımaları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 90.

9 Kjartan Ólafsson vd., *Children's Use of Online Technologies in Europe: A Review of the European Evidence Base* (The London School of Economics and Political Science, 2014), 25.

10 Tuncay Dilci vd., "0-12 Yaş Aralığındaki Çocukların Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi (Sivas İli Örnekleme)", *Tarih Okulu Dergisi* 12 (2019), 131.

11 Mukaddes Çakır vd., "Çocuklarda Dijital Bağımlılık: Ebeveynlerle Nicel Bir Araştırma", *E-ICEESS* (2021), 75.

12 Ebru Çelik, *Çocuklarda Dijital Bağımlılığın Öncülleri ve Ardılları: Bir Meta Sentez Çalışması* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 10.

değerlendirilmektedir. Çocukların ekran kullanımını ailelerin görüşleri üzerinden değerlendiren bir araştırmada aileler; medya merkezli, orta derecede medya kullanan ve medyayı az kullanan aileler olarak tasnif edilmiştir. 0-8 yaş aralığındaki çocukların; medya merkezli ailelerde çocuklar günde 11 saat 04 dakika, orta derecede medya kullanan ailelerde 4 saat 42 dakika, medyayı az kullanan ailelerde ise 1 saat 48 dakika ekrana maruz kaldığı tespit edilmiş; ebeveynlerin %41'inin evde herhangi bir iş yapmaları gerektiğinde çocuklarına mobil cihaz verdikleri saptanmıştır. Araştırmada ayrıca medya merkezli ailelerin çocuklarının günde yaklaşık 2 saat, orta derecede medya kullanan ailelerin çocuklarının ise yaklaşık 1 saat YouTube videosu izlemesini kabul edilebilir bulduğu; zaman zaman çocuklarını YouTube videosu izlemeye kendilerinin yönlendirdiği tespit edilmiştir.¹³ 2014 yılında yapılan bir araştırmada da bu durumun sonuçları net bir şekilde görülmektedir. Bu araştırmada 3-6 yaşlarındaki çocukların %62.68'inin günde 2 saatten daha fazla medya içeriklerine maruz kaldığı tespit edilmiştir.¹⁴ İngiltere'de yapılan bir başka araştırmada ise 3-4 yaş aralığındaki çocukların %51'i, 5-7 yaş aralığındaki çocukların %64'ü YouTube videoları izlemektedir.¹⁵ Bu durum uzmanlar tarafından maksimum bir saat olarak belirlenen dijital medya kullanım süresinin hem çocuklar hem de ebeveynler tarafından ihlal edildiğinin bir göstergesidir.

Geçmişte yaygın olarak sokakta gerçek oyunlar oynanırken günümüzde evlerde ve sanal ortamlarda oynanan dijital oyunlar daha çok tercih edilmektedir.¹⁶ Dijital oyunlar kolay taşınabilen araçlarla oynanabildiği için bu oyunlara her koşulda ulaşmak mümkün olmakta, bu durum çocuklarda oyun bağımlılığını da beraberinde getirmektedir. Dijital oyun bağımlılığının ise duruş bozukluğu, obezite, elde uyuşma gibi fiziksel, öfke, ani ruh hali değişikliği, sanal ile gerçek arasında kalma gibi psikolojik etkileri olabilmektedir.¹⁷

Çocuklarının bağımlı bireyler olarak yetişmesini istemeyen ebeveynlerin en büyük problemlerden biri dijital içeriklere karşı savunmasız olan ve her türlü içeriğe maruz kalma riskinin yüksek olduğu bir ortamda çocuklarını nasıl koruyacaklarıdır. Bu noktada ortaya koyulan kavramlardan biri çocukların karşılaşabilecekleri riskli dijital içeriklerin önlenmesi ya da en aza indirilmesi temeline dayanan "Ebeveyn Arabuluculuğu" kavramıdır. Ebeveyn arabuluculuğu, çocukların maruz kaldığı medyanın içeriğini denetlemek, çocuklarla

13 Ellen Wartella vd., "Parenting in The Age of Digital Technology", *Northwestern University's Center on Media and Human Development (Northwestern University, 2014)*, 22-23.

14 Zülfü Genç, "Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children", *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 146 (2014), 59.

15 Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report 2020-21*, 3.

16 Zeynep Sallayıcı - Zeynep Yöndem, "Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Düzeyi ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişki", *Bağımlılık Dergisi* 21/1 (2020), 18.

17 Esra Şimşek - Türkan Karakuş Yılmaz, "Türkiye'de Yürütülen Dijital Oyun Bağımlılığı Çalışmalarındaki Yöntem ve Sonuçların Sistemik İncelemesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 28/4 (2020), 1853.

birlikte yorumlamak ve bu içeriklerin etkisini azaltmak amacıyla kullanılan stratejiler olarak ifade edilebilir.¹⁸ Örneğin, istenmeyen içerikleri kısıtlamak amacıyla çeşitli programlar kurmak teknik arabuluculuk; çocuğun bilgisayarı, sosyal medya profillerini, anlık mesajlaşmalarını takip etmek izleme, çocukların yapabileceklerini ve yapamayacaklarını belirlemek kısıtlayıcı arabuluculuk, çocuk ile medya içerikleri hakkında konuşmak, istenmeyen durumlarda neler yapması gerektiğini öğretmek, medya güvenliği konusunda rehberlik etmek aktif arabuluculuk olarak tanımlanmaktadır.¹⁹

2. Araştırma Metodolojisi

Bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2022 yılında açılan proje çağrısında kabul edilen 12 projeden biri olan *Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Çocuklar Kursu Aileler Semineri* projesi kapsamında düzenlenen dijital bağımlılık konusundaki seminerlerin öncesi ve sonrasına ilişkin ebeveyn görüşlerini ve seminerlerin çocuk-ebeveyn ilişkisine yansımaları ele almaktadır. Araştırma, dijital bağımlılık kavramını ve dijital çağın zararlı etkileri karşısında çocuk, dijital medya ve ebeveyn ilişkisinin sınırlarını; okul öncesi çocukların dijital medya kullanım süresini, içeriğini ve çocukları dijital medya cihazlarına yönlendiren sebepleri, dijital medya kullanımının çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Araştırma konu bakımından dijital medyaya yönelik bağımlılıklarla, kapsam bakımından ise Ankara ilinin Yenimahalle ilçesindeki 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına çocuğu kayıtlı olan ebeveynlerle sınırlandırılmıştır. Araştırmacının Ankara ilinde ikamet etmesi, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi olması sebebiyle öğrenci ve velileri doğrudan gözlemlene imkânı bulması, DİB'in 2022 yılı gündem başlıklarından biri olarak dijital bağımlılığı konu edinmesinden hareketle 4-6 yaş Kur'an kurslarında gerek öğrenci gerekse velilerin dijital medya kullanımı ile ilgili durumlarının incelenmesi ve problem tespitinin ardından dijital medya kullanımı konusunda ebeveynlere rehberlik edilmesi hedeflenmiştir.

Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmada, durum çalışması deseni uygulanmıştır. Durum çalışması gerçek yaşamın güncel bir durumun çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine incelendiği ve betimlendiği nitel bir yaklaşımdır.²⁰ Veriler doküman analizi, derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmesi ile elde edilmiştir. Ankara ili Yenimahalle ilçesinde 4-6

18 Lynn Schofield Clark, "Parental Mediation Theory for the Digital Age", *Communication Theory* 21/4 (2011), 323-343.

19 Nihal Dulkadir Yaman, *Çocukların Bakış Açısıyla İnternet Kullanımlarına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun İncelenmesi* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 9-12.

20 John Cresswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018), 97.

yaş grubu Kur'an kurslarına devam eden öğrencilerin velileri projeden haberdar edilerek 980 veliye ulaşılmıştır. 168 veli kendilerine ulaştırılan çocuklarının internette ne kadar süre geçirdiğini tespit etmeye yönelik *Dijital Bağımlılık Tespiti Formunu* doldurmuştur. Bu veliler içinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak çocuğu günde 3 saat ve üzeri dijital cihazlara maruz kalan ve kendisi ile mülakat yapılmasını onaylayan veliler arasından 8 veli seçilmiş ve bu kişilerle proje ekibi tarafından yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatların tamamlanmasının ardından literatürden ve mülakatlardan elde edilen veriler doğrultusunda seminer programı oluşturulmuştur. Projeye katılmak isteyen gönüllü velilere 5 hafta süren 10 seminer düzenlenmiştir. Seminerler ebeveynlerin çocuklarını tanıması, dijital bağımlılıklarını fark etmesi, çocuklarına sınır koyması, dijital okuryazarlık konularını kapsamıştır. Seminerlere 93 veli katılım sağlamış, tüm seminerlere eksiksiz katılan ebeveynler arasından gönüllü olan 15 veli ile 90 dakika süren odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesinde katılımcılardan gelen görüşlere diğer görüşmecilerin onay verdikleri ve kısa ifadelerle aynı fikirde olduklarını beyan ettikleri görülmüştür. Farklı görüşe sahip olan katılımcılar ise kendi görüşlerini dile getirmişlerdir. Velilerin seminer sonrası pozitif değişim konusunda hemfikir oldukları verdikleri cevaplardan anlaşılmıştır. Odak grup görüşmeleri ve derinlemesine mülakatlardan elde edilen ses kayıtları yazılı hale getirilmiş, verilerin analizinde Maxqda programından yararlanılarak içerik analizi yapılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

Bu çalışmanın bulguları *Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Seminerleri* öncesi ve sonrasında elde edilen verilerin değerlendirmesi yoluyla ortaya konacaktır. Öncelikle ebeveynlerin seminerlere katılmadan önceki görüşleri çocukların dijital medya kullanımı, çocukların maruz kaldığı veya ilgilendiği yeni medya içerikleri, bu içeriklerin çocuklar üzerindeki etkileri, dijital medya bağımlılığını tetikleyen faktörler, ebeveyn arabuluculuğu stratejileri ve ebeveynlerin duygu durumları başlıkları altında ele alınacaktır. Beş hafta süren seminerler sonrasında ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımına ilişkin değerlendirmeleri ise dijital bağımlılık konusunda farkındalık oluşması, bu bağımlılıklar ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin kurulması, seminerlerin ebeveyn arabuluculuğu stratejilerini belirlemeye ve bağımlılıklar ile mücadeleye katkısı başlıklarıyla ele alınacaktır.

3.1. Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Seminerleri Öncesi Çocukların Dijital Medya Kullanımı ile İlgili Ebeveyn Görüşleri

3.1.1. Çocukların Dijital Medya Kullanım Süresi

4-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere çocuklarının ne kadar süre dijital medya araçlarına maruz kaldıkları sorulmuş, cevaplar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Dijital Medya İçeriklerine Maruz Kalıyor?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Süre	3-4 Saat		*			*	*			3
	4-5 Saat	*			*					2
	5-6 Saat			*						1
	10 Saat ve Üzeri							*	*	2

Tablo 1 incelendiğinde ebeveynlerin, çocuklarının günde 3 ila 13 saat arasında değişen saatlerde yeni medya araçlarını kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir:

“Günde aşığı yukarı 3-4 saat sürekli telefonla meşgul...” (K5)

“Oğlum evde olduğı zaman sabah saat 07.00 gibi kalktığını düşünenecek olursak televizyonda başlar akşam saat 8.00’de yattığını düşünenecek olursak elinde telefonla uyuya kalabilir o kadar bağımlılığı var.” (K7)

“10 saat geçiriyorlardır açıkçası bu süre zarfında internete tamamen bağılılar.” (K8)

Ebeveynlerin bu cevaplarına dayanarak Amerikan Pediatri Akademisi tarafından önerilen ebeveyn gözetiminde faydalı içeriklerle günde maksimum 1 saatlik dijital medya kullanımının fazlasıyla aşıldığı anlaşılmaktadır. Bu süre aşımının çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal yaşantılarını olumsuz etkileme açısından risk taşıdığı söylenebilir.

3.1.2. Çocukların İzledikleri Medya İçeriklerine İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Günde en az 3-4 saatini yeni medya ile geçiren 4-6 yaş aralığındaki çocukların ne tür içerikleri izlediklerini öğrenmeyi amaçlayan soruya ilişkin cevaplar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: “Çocuğunuz Dijital Medyada Hangi İçerikleri İzliyor?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Tik Tok	Rastgele içerikler						*	*	*	3
Youtube Videoları	TV kanallarındaki çizgi filmler	*	*	*	*	*				5
	Deney videoları					*			*	2
	Oyuncak paketi açma ve oyuncak oynama videoları	*	*		*			*	*	5
	Dijital oyun oynarken çekilmiş videolar							*	*	2
	Dini içerikli video ve şarkılar	*	*	*						3
Dijital Oyun	Eğitici oyunlar	*	*			*	*			4
	Dini içerikli oyunlar (Elifba)	*	*				*			3
	Savaş ve strateji oyunları					*		*	*	3

Ebeveynler çocuklarının TikTok'ta rastgele içerikleri, YouTube'da TV kanallarında yayınlanan çizgi filmleri, eğitici amaçlı çekilen deney videolarını, oyuncak paketi açma ve oyuncak oynama videolarını, yetişkinler tarafından dijital oyun oynarken çekilen videoları, dini içerikli video ve şarkıları izlediklerini ifade etmişlerdir.

“Spider-man temalı videoları çok fazla izliyor TikTok videolarını çok izliyor elinden almak istediğimde çocuk öfke patlaması yaşıyor.” (K5)

“Çizgi filmler, eğitici öğretici şarkılar açtım.” (K2)

“Fiyatı çok bariz şekilde pahalı oyuncaklarının tanıtımını yapan videoları izliyor.” (K1)

Ayrıca ebeveyn cevaplarından çocukların ilgi alanlarına göre eğitici amaçlı dijital oyunlar, dini içerikli dijital oyunlar ve savaş ve strateji oyunları oynadıkları da anlaşılmaktadır:

“Roblox isimli bir oyun var onu çok oynuyor.” (K5)

“Mesela bu mavi peluş oyuncakçı olan bir oyun var ya Huggy Wuggy onu oynuyor.” (K7)

Çocukların yöneldiği dijital medya içeriğine bakıldığında hedef kitle ile kurduğu iletişimin gücüne ve ilgi çekiciliğine bağlı olarak tercih sırasının değiştiği görülmektedir. Ayrıca mevcut içerikler üzerinden kendisini en çok cezbedene meyleden çocuk için bilinçli ve iradî bir seçim yapmak da güçleşmektedir.

3.1.3. Dijital Medya Kullanımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Ebeveyn Görüşleri

Ebeveynlere “Dijital medya kullanımının çocuğunu üzerindeki etkileri nelerdir?” sorusu yöneltildiğinde elde edilen veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: “Dijital Medya Kullanımının Çocuğunuz Üzerindeki Etkileri Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Olumsuz etkiler	Hırçın ve Saldırgan		*		*	*		*	*	5
	Asosyal Davranışlar		*	*	*			*	*	5
	Ağlama Krizleri			*		*		*	*	4
	Korku Dolu ve Endişeli	*					*			2
	Dikkat Dağınıklığı					*	*	*	*	4
	Pasif ve Bağımlı							*	*	2
Olumlu etkiler	Olumsuz Rol Model Alma	*		*				*	*	4
	Öğrendiklerini Pekiştirme		*	*	*					3

Tablo 3’te ebeveynlerin verdiği cevaplar incelendiğinde çocuklara dijital cihazlar verilmediğinde veya ellerinden alındığında agresif tavırlar sergileyerek ağlama krizine girdikleri ve aile bireylerine şiddet uyguladıkları, endişeli, dikkati dağınık, bağımlı ve asosyal bireyler olarak yetiştikleri, ayrıca izledikleri videolardaki karakterleri rol model aldıkları anlaşılmaktadır.

“Çocuk ağlıyor, odadan kovuyor bizi evde sürekli telefon için kavga oluyor...”
(K8)

“Telefonu istediğinde vermezsem ağlıyor, bağırıyor, çocuk krize giriyor sanki sakinleşmiyor.” (K7)

“Küçük çocuğumuz çok hırçınlaştı. Oyun oynarken kendini kaybediyor ayaklarını yere vuruyor, kendine vuruyor... Öyle ki arkadaşının boğazını sıkarak seviyor öğretmeni söyledi...” (K8)

“TikTok videolarını çok izliyor elinden almak istediğimde çocuk öfke patlaması yaşıyor sinirleniyor bize vuruyor ablalara vuruyor.” (K5)

“8-9 aylık bir telefonum var üzerinde ısırık izleri olduğunu fark ettim çünkü bazı oyunlar var telefonda onları oynamayınca hırslanıyor ve telefona ısırık atıyor.” (K7)

Çocukların ağlayarak isteklerini elde etme isteği ya daha önceden öğrenilmiş bir davranış ya da bir tür öfke patlamasıdır. Her iki durum da çocuklarda çözümlenmesi gereken davranış problemleri olduğunu göstermektedir. Ebeveynler tarafından verilen örnekler çocukların, kendilerine, çevrelerine, ailelerine ve kullandıkları eşyalara zarar verdiği ortaya koymaktadır. Çocukların söz konusu kontrolsüz davranışları onların internete bağlı olduğu sürede anlama, algılama, düşünme ve harekete geçme yetilerinin sekteye uğradığını göstermektedir.

Dijital medya araçlarının uzun süreli kullanımı çocukların gerçek dünyadan kopuk olarak çevreye duysuz ve asosyal büyümesine sebep olmaktadır. Çocuklar yaşlıları ile parkta, bahçede gerçek oyuncaklarla oyun oynamak yerine internette reklam amaçlı oyuncak oynama videosu çeken yetişkinlerin ve çocukların videolarını izlemeyi tercih etmektedir.

“Oğlum özellikle erkek çocukları ile kesinlikle iletişim kuramıyor göz teması falan kuramıyor. Onlarla rahat konuşamıyor. Hiçbir oyunların içine giremiyor. Sürekli benim arkama saklanmayı tercih ediyor...” (K7)

“Yani bence iletişim problemi kesin oluyor. Anne babayla iletişim de kesiliyor. Anne babanın çocukla olan iletişimi de kesiliyor.” (K3)

Çocuklar, kendilerine dijital cihazdan bir şey seyretme veya oyun oynama konusunda izin verilmediğinde bu kez izledikleri videolardaki kişi ve karakterleri rol model olarak benzer videolar çekmek amacıyla dijital cihazları talep etmektedirler.

“YouTube izlemesine izin vermesem bile onu açmasını istemesem bile alıyor kendi fotoğraflarını çekiyor, video çekiyor, aynada saçlarını tarıyor. İstiyor ki sürekli o telefon beni çeksin ben oturayım izleyeyim sonra.” (K1)

“YouTube videosu çekmek istiyor. Ben de yanında olayım istiyor.” (K3)

Ebeveynlerin çocuklarının 4-6 yaş aralığında olduğu dikkate alındığında çocukların gerçek dünyadan ne kadar uzak kaldığı anlaşılabilir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra dijital medya cihazlarının ebeveyn gözetiminde kullanıldığında çocuklara olumlu ettiği de ifade edilmiştir.

“Hocanın gönderdiği programları izletiyorum. Çocuk Allah diyor mesela. Ya da bir ilahi söylüyor. Diline o ilahi takılıyor.” (K2)

“Diyelim ki tuvalet eğitimi öğretiyorsunuz çocuğa. Bununla ilgili kısa bir videolar var çocuklara uygun hazırlanmış, 3 dakikalık 5 dakikalık bunlarla izlettiğinizde daha pekiştirdiğini ve daha dikkat çekici olduğunu düşünüyorum.” (K4)

Velilerin bu görüşlerinden dijital araçlardan tamamen uzak kalınamaya-
cağının ve bilinçli bir şekilde kullanıldığında bu araçları çocuklar için olumlu
hale getirebileceklerinin farkında oldukları anlaşılmaktadır.

3.1.4. Çocuklarda Dijital Medya Bağımlılığına Sebep Olan Faktörler Hakkındaki Ebeveyn Görüşleri

Ebeveynlerin “Çocuğunuzun dijital medya bağımlılığına sebep olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin cevapları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: “Çocuğunuzun Dijital Medya Bağımlılığına Sebep Olan Faktörler Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Çocuğun Yalnızlığı	Pandemi	*	*	*	*	*	*	*	*	8
	Arkadaş Yoksunluğu	*			*		*			3
Ebeveyn Konforu	Ebeveynin Rahat Etme İsteği	*	*	*	*	*			*	6
	Video İzleterek Doyurma		*			*	*		*	4
	Annenin İşlerini Kolaylaştırma				*	*	*	*	*	5
Ebeveyn Meşguliyeti	Ebeveynin Diğer Kardeşlerle İlgilenmesi		*			*				2
	Duygusal Başa Çıkamama		*							1

Tablo 4 incelendiğinde çocuklarının bağımlılık derecesinde dijital cihazlarla vakit geçirmesinin yalnızlık ve ebeveyn kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle pandemi döneminde eve kapanmaların akraba ve komşu gibi yakın çevreyle sosyalleşme imkânının ortadan kaldırması, çocukların evde sıklıkla, ebeveynlerin evde geçirilen süre boyunca yeterince ilgili davranmaması çocukların uzun süreli dijital cihazlara maruz kalmalarına sebep olmuştur.

“Kızım pandemi çocuğuydu. Babası pandemide dışarı falan çıkarmıyordu... Dışarı çıkamıyordu çocuk evde kaydırağıydı, salıncağıydı her şey var. Buna rağmen (telefon ve tablete) bir bağımlılık var.” (K2)

“Evet yani bir dönem özellikle pandemi sürecinde şarjı bitene kadar çocuk telefonla oynuyordu.” (K4)

“Pandemi sürecinde alıştı. Pandemi çocuğu benim kızım.” (K3)

Ebeveynler pandemi döneminde yaşanan süreci içselleştirerek çocuklarının bağımlılıklarının gerekçesini “pandemi çocuğu” kavramı ile ifade etmektedir. Pandemi döneminde aile bireylerin tamamının haftalarca dışarıya çıkmadan bir evin içerisinde birlikte vakit geçirmelerinin zarureti, sosyal medya ve TV’ye yansıyan sağlıkla ilgili olumsuz haberlerin yarattığı duygusal ve psikolojik çöküntü ebeveynlerin küçük çocuklarıyla yakın ilgisini sekteye uğratmıştır. Yaşlılarıyla sosyalleşemeyen, fiziksel enerjisini atmak için koşup oynamayan çocukların ev içerisindeki kontrolsüz davranışları ebeveynlerin dijital cihazların kullanımına daha fazla müsamaha göstermesine ve uzun süreli dijital medya kullanımının artmasına zemin hazırlamıştır.

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerden çocukların yeni medyayla çok fazla vakit geçirmelerinin ailelerinin tutumuyla yakından ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin verdikleri cevaplardan annelerin genellikle günlük işler yapacağı zamanlarda çocuklarına dijital cihazları kendi istekleri ile verdikleri görülmektedir.

“Ev işi ile meşgulüm. Bulaşık çamaşır o tip şeylerle meşguldüm o sırada genellikle telefonu açıyordum.” (K4)

“Açıkçası hareketli bir çocuğum var evde bazı işlerimi yaparken sen birazcık bak diyorum.” (K6)

“Ev işi yapacağım zaman çok fazla müsaade ediyorum yalan söylemeyeyim şimdi.” (K8)

Ebeveynlerin eş, dost, akraba, komşu gibi sosyal çevreleriyle vakit geçirirken daha sakin ve huzurlu bir ortam oluşturmak amacıyla da çocuklarına telefon veya tablet verdikleri anlaşılmaktadır.

“... Komşunun yanında sürekli gelip bunaltıyor ya al şu telefonu da bizi rahat bırak bir git diyorum biz de rahatça bir kahvemizi içelim diyorum.” (K5)

“Ben çocuklara telefonu aslında dışarıdayken daha çok veriyorum çünkü benim küçük oğlum hadi anne gidelim sıkıldım diyor hep” (K8)

Ebeveynlerin ayrıca evdeki diğer çocukları ile ilgilenmesi veya diğer çocukların rahatsız edilmemesi gereken zamanlarda küçük çocuklarına tablet veya telefon verdikleri anlaşılmaktadır.

“Ben diğer çocuklarımın ödevlerini yaptırmakla uğraşıyorum ve sürekli gelip onların saçını çekiyor onlara bulaşıyor. Onu çoğu zaman sussun otursun diye telefonla yalnız başına bırakıyorum.” (K7)

“Özellikle pandemide ablaları online derse girdiği zaman rahatsız etmesin diye ona da telefon verdik.” (K5)

Ebeveynlerin ifadelerinden çocukların evdeki oyuncakları ile oyun kurmaya, resim yapmaya veya bahçe etkinliklerine yönlendirilmeksizin eline telefon veya tablet verildiği anlaşılmaktadır. Anneler büyük çocukları ile ilgilendikleri saatlerde küçük çocukların telefon veya tablet ile vakit geçirmesini

zaruri zamanlar olarak algılamakta ve bu durumdan rahatsızlık hissetmemektedir.

Dijital bağımlılıkların oluşmasındaki etkenler arasında ailelerin yemek yeme konusunda sorun yaşayan çocuklarını telefon veya tablet karşısında doyurmayı tercih etmeleri gösterilebilir. Zaman kazanma ve yemek sırasında ortaya çıkan çatışmaları engelleme gerekçesiyle ekran karşısında beslenen çocuklar açlık ve tokluk hissini algılamadan yemek yeme ile tablet izlemeyi ilişkilendirerek yemek yerken bir şeyler izlemek istemekte, bir şeyler izlerken de bir şeyler atıştırmayı tercih etmektedir.

“Yemek sorunumuz vardı bizim. Ne yaptıysam kızım yemek yemiyordu. Ben de küçük yaşta telefonu verdim. Şimdi de anne ben çok acıktım diyor ama televizyonu da açacaksın, interneti de açacaksın, YouTube da açacaksın... Biraz benim yüzümden alıştı...” (K2)

“Bizim çok kabahatimiz oldu... Çocuk telefon olmazsa sofraya oturmam diyor. Biz sınırı çok aşmışız.” (K5)

Çocukların ekran ile yemek yemeyi ilişkilendirmesi hem dijital bir bağımlılık hem de bir yeme problemidir. Çocukların açlık ve tokluk durumlarını hissedememesi, ne yediklerine ve ne kadar yediklerine odaklanmaması, kendi kendisine yemek yeme alışkanlığı geliştirememesi beslenme alışkanlığının doğru kazanılmasına engel olmaktadır.

3.1.5. Çocukları Uzun Süreli Dijital Medya Kullanan Ebeveynlerin Duygu Durumları

Ebeveynlere “Çocuğunuzun dijital medya cihazlarını uzun süreli kullanması size kendinizi nasıl hissettiriyor?” sorusuna verilen cevaplar Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: “Çocuğunuzun Dijital Medya Cihazlarını Uzun Süreli Kullanması Size Kendinizi Nasıl Hissettiriyor?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Ebeveynin Kendi İçindeki Duyguları	Pişmanlık	*	*	*		*	*	*	*	7
	Çaresizlik			*	*			*	*	4
	Üzüntü	*				*	*	*	*	5
Ebeveynin Çocuğa Yansıyan Duyguları	Duyarsız Kalma					*		*	*	3
	Kızma					*		*	*	3

Tablo 5 incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımından kendisini sorumlu tuttuğu, dijital medya kullanımı sırasında verdiği tavizler sebebiyle pişman olduğu ve vicdan azabı duyduğu anlaşılmaktadır. Bu pişmanlıklar çocuklara sınır koyamamaktan, yoğunluk sebebiyle çocuklara yeterince vakit ayıramamaktan, eş, dost, arkadaş gibi yakınlarla keyifli vakit geçirmek için çocukları ihmal etmekten, çocukların tehditlerine boyun eğmekten kaynaklanmaktadır.

“Aslında çocuklar bizim yaptığımız hatalar yüzünden bağımlı oluyorlar... Sorumlu biziz yani çocuğu anne ve babası dijital bağımlı yapar.” (K5)

“Şimdi pişmanım ama işte şimdi vazgeçemiyorum. Nasıl geçireceğim bilmiyorum.” (K3)

“Eşimle rahat sohbet etmek için verdik telefonu, şimdi vazgeçirmekte zorlanıyoruz, bizim hatamız oldu burada.” (K1)

Ebeveynlerin bir kısmı çocuklarının yeni medya ile tanışmaya başladığı süreci iyi yönetemediğinin farkındadır. Ebeveynlerin yaşadığı çaresizlik duygusu, gelinen noktada ne yapmaları gerektiğini bilememekten kaynaklanmaktadır.

“Küçük çocuğum beni tehdit ediyor. Ben şuraya giderim buraya giderim telefonu atarım yere, bağırıyorum...” (K8)

“Yandaki komşuyu rahatsız etmek için duvara yumruk atarım deyip tehdit ediyor beni.” (K7)

Ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinin sorunlu olduğu ve çocukları üzerinde otorite kurmakta sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 5 incelediğinde ebeveynlerin bir kısmının dijital bağımlılıkla mücadelede uygun bir başa çıkma yöntemi bilmediğinden veya uygulayamadığından dijital medya kullanımını engellemek için çocuklarına kızdıkları ve yaptıklarına duyarsız kaldıkları görülmektedir.

“Çocuk sınırın dışına çıktığı zaman da aslında müdahale etmiyorum yalan söylemiş olmayayım yani ikisine müdahale ediyorsam birine müdahale etmiyorum...” (K5)

“Hepsine bakıyorlar tek tek böyle müstehcen ve argo uygunsuz kıyafeti içerikli konuşmalar... Argo dinlediler belki TikTok'ta ama kendileri bunu uygulamadılar ağızlarına küfür laf duymadım çocuklarımdan. YouTube'da da ne denk gelirse izliyor, müdahale edemiyorum.” (K8)

“Onları idare etmek de onları oyalamak da gerçekten çok zorlanıyorum, biraz da haşin çocuklar oldukları için çığlık atıp bağırmaya başladıkları zaman bir zaman sonra ben dayanamıyorum.” (K7)

Ebeveynlerin bu ifadelerinden hareketle, çocuklarının dijital araçları kullanımını sırasında ne tür içerikleri izlediği ile ilgili herhangi bir kural koymadıkları, çocuklarını denetlemedikleri veya izlemedikleri söylenebilir. Ebeveynlerin bu tutumundan çocuklarının ne tür bir tehlikeyle karşı karşıya oldukları konusunda bilinçsiz ve duyarsız olduklarını söylemek mümkündür.

3.1.6. Ebeveynlerin Tercih Ettiği Arabuluculuk Stratejileri

Ebeveynlere “Çocuğunuzun dijital dünyada dikkat etmesi gereken kurallar ve sınırlarla ilgili nasıl bir yol izliyorsunuz?” sorusu sorulmuş cevaplar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: “Çocuğunuzun Dijital Dünyada Dikkat Etmesi Gereken Kurallar ve Sınırlarla İlgili Nasıl Bir Yol İzliyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	f
Ebeveyn Strateji Türleri	Teknik Arabuluculuk	*			*	*	*			4
	Kısıtlayıcı Arabuluculuk						*	*		2
	Aktif Arabuluculuk			*		*				2
	İzleme	*	*	*					*	4

Tablo 6 incelendiğinde ebeveynlerin bazılarının dijital medyanın zararları hakkında ikna edici açıklamalar yapmak yerine doğrudan internet bağlantısına veya cihazlara müdahale ederek teknik kısıtlamaları tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

“Benim izlediğim yöntem interneti kapatmak çok kestirme bir çözüm.” (K4)

“Ben mesela telefonlarıma şifre koydum benim telefonumu açıp alamıyor.” (K5)

“Telefonumu internetim açık bir şekilde vermem.” (K6)

“YouTube da premium paket aldım.” (K1)

Ebeveynlerin bazıları ise çocuklarına telefon veya tablet verirken kurallar koymakta, yeni medyayı özgürce kullanılmasına izin vermemektedir. Çocukların yaşları dikkate alındığında bu kuralların uygulanabilmesi için süre ve içerik yönünden kısıtlamalar yapılmaktadır.

“Çocuğuma diyorum ki mesela yarım saate izin veriyorum diyorum.” (K6)

“Çizgi film açmam gerekiyorsa bazen icap edebiliyor kendim açıyorum kontrollü bir şekilde izliyor, telefonuma yüklediğim birkaç çizgi film var onları izlemesi için açarım.” (K7)

Görüşmelerde çocuklarının günde üç saatten fazla yeni medyaya maruz kaldığını belirten ebeveynlerin çocuklarına yarım saat izin verdiklerini ifade etmeleri çelişkili görünmektedir. Bu durum ideal süreyi yarım saat olarak kabul ettikleri fakat sınır koymakta zorlandıkları şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveynlerden yalnızca ikisi çocuklara dijital medya cihazları ile vakit geçirirken eşlik etmenin, izlenen veya takip edilen içerikler hakkında yorum

yapmanın, internetin riskleri ve faydaları hakkında konuşmanın faydalı olduğunu düşünmektedir.

“Telefonla çocuğu çok baş başa bırakmıyorum yani telefonu sorumsuzca çocuğun eline verip de telefonu sen yöneteceksin diye bir uygulama yapmıyorum.” (K5)

Çocuklarının izleme ve oynama geçmişini takip eden ebeveynlerin de olduğu görülmektedir.

“Kontrol ediyorum arada da ne izliyor, ne bakıyor, ne oynuyor. Ben mesela tavsiye ediyorum.” (K1)

“Hani babasının kontrolü altında... Ne izliyorlar, ne bakıyorlar. Ara da bir şeyler var mı diye gidip kontrol eder. Bilgisayara bakar, telefonlarına falan beraber bakarlar.” (K2)

Çocukların internette karşılaşabilecekleri olumsuz içeriklerden etkilendikten sonra bunları bilmek yerine öncesinde önlem alarak hiç karşılaşmamalarını sağlamak erken çocukluk dönemindeki çocuklar açısından daha uygun görünmektedir.

3.2. Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Seminerleri Sonrası Çocukların Dijital Medya Kullanımına İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Proje kapsamında çocukları 4-6 yaş grubu Kur'an kursuna devam eden ebeveynlere yönelik olarak hazırlanan seminerler ebeveynleri dijital medya bağımlılığı hakkında bilgilendirmek, çocukların dijital medya kullanımı, süresi ve izledikleri içerikler ile ilgili farkındalık oluşturmak, çocuklarının medya kullanımını sınırlandırmakta güçlük çeken ebeveynlere rehberlik etmek amacıyla düzenlenmiştir. Seminerler sonrası yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen veriler seminerlerin ebeveynler üç başlık altında ele alınmıştır.

3.2.1. Seminerlerin Ebeveyne Katkısı

Ebeveynlere “Seminer programı size hangi açılardan katkı sağlamıştır?” sorusu sorulmuş verilen cevaplar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: “Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Seminer Programı Size Hangi Yönlerden Katkı Sağladı?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K1	K3	K4	K5	K6	K7	K8	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	f
Ebeveyn Farkındalığı	Kendi Eksiklerini Fark Etme	*			*	*	*	*		*	*		*	*		*	10
	Dijital Okuryazarlığın Önemini Fark Etme	*	*			*	*	*			*		*	*		*	9
	Otorite Olduğunu Fark Etme														*	*	2
	Kendi Dijital Medya Kullanımını Sorgulama	*	*	*	*	*	*	*				*			*	*	10
	Dijital Platformlara Karşı Farkındalık	*	*		*		*	*	*	*			*		*	*	10
Ebeveyn Tutumu	Çocuk Eğitiminin Önemini Kavrama	*	*		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
	Ebeveyn Çocuk İlişkinine Pozitif Etkisi			*	*	*	*			*		*			*		7
	Ebeveynlerin Ortak Tutum Belirlemesi						*	*				*	*				4
	Büyükanne ve Büyükbabanın Dijital Medyaya Yaklaşımı	*											*		*		3

Tablo 7 incelendiğinde ebeveynler seminerlerin kendi eksiklerini fark etme, kendi dijital medya kullanım süresini sorgulama, otoritenin kendisi olduğunun bilincine varma, ebeveyn çocuk ilişkisinin ve ebeveynler arası ilişkisinin dijital bağımlılıklar ile bağlantılı olduğunu kavrama hususunda etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca büyükanne ve büyükbabaların davranışlarının da dijital medya kullanımına etkisi üzerinde durmuşlardır.

Ebeveynler dijital medyayı tamamen reddetmenin çocukları internet kullanımından alıkoymak için bir çözüm olmadığını, çocukları çağa uygun yetiştirmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu gaye için çocukların rastgele içeriklerle değil yaşlarına uygun faydalı içeriklerle meşgul olmasının önemini kavradıklarını belirtmişlerdir:

“Hem teknolojiyi benimseyeceğiz hem de gerekli noktada direnmeyi öğreneceğiz.” (G5)

“Faydalı içeriklerden faydalanmak gerektiği zararlı içeriklerden uzak tutmak gerektiğini anladık.” (K7)

“Çocukları yazılıma yönlendirmeliyiz, çizgi film seyredeceğine ver eline pa-
ntte çizim yapsın.” (G8)

Çocuklar davranış kalıplarını çevrelerinden, büyük oranda da anne babalarından görerek edinmektedir. Dijital ebeveynlik ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin anlatıldığı seminerler sonrasında ebeveynler, çocuklarının dijital bağımlı bireyler olarak yetişmesinin sorumlusu olarak kendilerini görmekte ve özeleştiri yapmaktadırlar. Ebeveyn görüşleri değerlendirildiğinde çocuklarla az ve kalitesiz zaman geçirmenin, ilgi ve şefkatten mahrum bırakmanın, isteklerinin tamamına olumlu cevap vermek zorunda hissetmenin, çocuğu kendi haline bırakıp sınır koymamanın istenmedik davranışların oluşmasına sebep olduğunu anlaşılmaktadır.

“Çocuğumun nerede yanlış yaptığını değil asıl ben çocuğu nerede yanlış bıraktığımı anladım... Çocuğum bunu birdenbire kendi başına öğrenmedi ben o çocuğu oraya nasıl yalnızlıkla ittiğimi anladım.” (K8)

“Birçok şeyde kendi hatalarımı gördüm. Çocukları biz yetiştiriyoruz... Çocukların aslında bir hatası yok, biz ne verirsek onlar da bize onun karşılığını veriyorlar.” (G3)

“Aileler çocuklarına gerekli ilgiyi gösteremiyor... Çocuk o boşluğu dijital de arıyor, başka kötü arkadaşlarda arıyor...” (G5)

“10 aydır bir sıkıntımız vardı çocuk tamamen sabah kalkınca akşam yatana kadar yani 10-12 saate kadar varan bir dijital bağımlılık sıkıntımız vardı... Ben onu aslında evin içinde yok etmişim.” (K7)

Ebeveynlerin çocuklarının yaşadığı süreci tanımlamasına ve kendilerine düşen görevleri algılamasına yardımcı olan seminerler sonrasında ebeveynlerin uzun süreli dijital medya kullanımını sınırlandırmaları gerektiği konusunda hemfikir olmuşlardır.

Ebeveynlerin seminerler öncesinde çocuklarının kendilerini anlayamaya-
cağı, dijital cihazlarla vakit geçirdiği süreler üzerinde çok fazla söz haklarının

olmadığı, uyarıda bulunsalar bile yeterince etki etmeyeceği yönünde sabit görüşleri bulunmaktadır. Dijital bağımlılıkla mücadelede çocuklarına nasıl sınır koyabilecekleri, davranış problemlerini nasıl çözebilecekleri yönündeki seminerler bu düşünceleri değiştirmeyi başarmıştır.

“Videoların onu ne hale getirdiğini alıp karşıma oturup bunu konuştuğumda anladığını fark ettim. Yani anlamıyor değiller. Her şeyi anlıyorlar.” (K4)

“Otorite biziz yani merhamet işte burada gösterilmeyecek hani. Ağlar sızlar bir süre sonra tavrımızı görünce kabullenir.” (G8)

“Bizimle daha çok zaman geçirmeye çalıştığını bizimle muhabbet ettiğini yaşadığı şeyleri bizimle paylaştığını fark ettim. Çocuğun bizi aslında anladığını bizim onu anlamadığımızı ve benim onu evden aslında sildiğimi fark ettim.” (K7)

Ebeveynlerin etkili ebeveyn olmanın önemini kavradıkları, çocuk ile iletişim kurmanın, zaman ayırmanın, görev ve sorumluluklar vererek hayata dâhil olmasını sağlamanın uzun süreli dijital medya kullanımı ile mücadelede önemli adımlar olduğunu anladıkları görülmektedir. Ebeveynler kararlı bir duruş sergilediğinde 4-6 yaş aralığındaki çocukların ebeveyn kontrolündeki internet kullanımına hızlı adapte olabildikleri anlaşılmaktadır.

4-6 yaş aralığındaki çocukları kontrolsüz şekilde yeni medya ile baş başa bırakmanın çocuğa vereceği zararın farkına varan ebeveynler dijital medya araçlarının kullanımına karşı daha temkinli davranmaya başladıklarını ifade etmişlerdir:

“Telefonu verirken, sanki kötü bir şey yapıyor muyum gibi hissediyorum artık.” (G2)

“Bomba veriyordum gibi hissediyorum.” (K6)

“Çocuk yetiştirmenin ne kadar önemli ne kadar dikkat, beceri istediğini bu seminerde öğrendim.” (K8)

“Dijital bağımlılıklar konusunda Diyanet ve Milli Eğitim ortaklaşa bişeyler hazırlayabilir.” (K1)

Seminerler öncesinde sıradan kabul edilen telefon veya tabletin çocuğa verilerek vakit geçirmelerini sağlama eyleminin masum olmayan bir durum olduğu fark edilmiş, sonrasında buna uygun davranılmaya başlanmıştır. Nitekim ebeveynlerin çocuk eğitiminin hassas bir konu olduğunu anlamalarını sağlayan seminerlerde, çocukları mümkün olduğunca yeni medyadan uzak tutmanın önemi sıklıkla vurgulanmıştır.

Ebeveynlerin teknolojik gelişmeleri takip ederek dijital çağa ayak uydurması, yeni medyayı etkili kullanarak çocuklarına doğru yolu göstermesi gerekmektedir. Görüşmelerde ebeveynlerin eksikliklerini fark ederek dijital okuryazarlığın önemini kavradıkları ve kendilerini bu konuda geliştirme çabası gösterdikleri anlaşılmaktadır.

3.2.2. Ebeveynlerin Dijital Arabuluculuk Stratejileri

Ebeveynlere katıldıkları seminer programının ardından çocuklarının dijital medya kullanımında kuralları ve sınırları belirlerken nelere dikkat etmeye başladıkları sorulmuş cevaplar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: “Çocuğunuzun Dijital Medya Kullanımında Dikkat Etmesi Gereken Kurallar ve Sınırlarla İlgili Nasıl Bir Yol İzlemeyi Planlıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K 1	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	G 1	G 2	G 3	G 4	G 5	G 6	G 7	G 8	f
Ebeveyn Strateji Türleri	Teknik Arabuluculuk	*		*	*	*		*			*		*		*		8
	Kısıtlayıcı Arabuluculuk					*	*		*			*	*		*		6
	Aktif Arabuluculuk	*	*	*	*	*			*	*	*			*		*	10

Tablo 8 incelendiğinde ebeveynlerin dijital arabuluculuk stratejilerinin seminer sonrasında değiştiği görülmektedir. Ebeveynler aktif arabuluculuk yapmanın önemini fark ederken, izleme stratejisinin 4-6 yaş grubu için çok da uygun olmadığını fark etmişlerdir.

Ebeveynler eğitimler sırasında çocukları internet ortamında yalnız bırakmanın sakıncalarını fark etmiş, çocukları ile iletişim kurarken, sınır koyarken nasıl konuşmaları gerektiğini kavramışlardır. Videoları çocukları ile seçerek izlediklerini, izlerken sorular sorarak çocuklarının dikkatini zinde tutmaya çalıştıklarını ve uzun süreli kullanımın sağlığa zararlı olduğunu çocukları ile paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveyn görüşlerine bakıldığında çoğunun aktif arabuluculuk stratejisini benimsemeye başladığı, çocuklarını dijital medya araçları ile kontrolsüz bir şekilde yalnız bırakmadıkları anlaşılmaktadır.

“Öncelikle kural koymakla başladım kapımıza resimler çizip astık. Televizyonun ve telefonun zararlarından bahsetmeye başladım. Onun vaktini çok aldığından gözlerine zarar verdiği için onun anlayacağı şekilde anlattım.” (G6)

“Önceden çocuğumu bırakıp işimi yapmak istiyordum ama şimdi çocuğumu telefonla kesinlikle baş başa bırakmıyorum ne yapıyor, ne ediyor onu takip ediyorum. Bir de zihnini dağıtmak için orada araya giriyorum. Aynı öğrendiğim şeyleri uyguluyorum.” (K3)

“Telefon süresini şöyle ona anlatıyorum. Ona sağlığına vereceği zararı anlatıyorum onun psikolojisini, ona uygun olmayacağını anlatarak. Çocuğum anlıyor bunları.” (G2)

Ebeveyn görüşleri değerlendirildiğinde her bir ebeveynin kendisini farklı alanlarda geliştirdiği görülmektedir. Özellikle geleneksel medyayı aktif kullanıp dijital medya araçlarından uzak olan ebeveynler, internet tarayıcılarındaki kısıtlı modları, 13 yaş altı çocukların internette denetlenebilmesine olanak sağlayan Family Link vb. uygulamaları seminerler sırasında öğrenmişlerdir. Böylece tarayıcılarındaki modları değiştirerek çocuklarının yaşlarına uygun olmayan videolarla karşılaşmasını engelleyebilmişlerdir.

“Mesela ben internette kısıtlı modun ne olduğunu bilmiyordum. Hep izledikleri videolar sürekli karşılıma çıkıyordu. Ben burada kısıtlı modu öğrenince o izlediği kötü şeyler tekrar çıkmamaya başladı.” (G3)

“Telefona Family Link uygulaması yükleyerek kısıtlamalar yaptım.” (G7)

Ebeveynlerle yapılan seminerler sonrası görüşmelerden, ebeveynlerin dijital araçlar yoluyla küçük yaşlardaki çocukların çok daha fazla risk altında bulunduğu konusunda bir farkındalık oluştuğu anlaşılmaktadır. Seminerler sonrası bazı ebeveynlerin çocuklara telefon, tablet verirken daha seçici davrandıkları ve belli kurallara bağladıkları görülmektedir.

“Eskiden mesela çok sınırlayamıyordum burada aldığım bilgiler beni bayağı bir korkuttu demek bunları izletmemem gerekiyor dedim. Onlara bir sınırlama getirdim, sınırı öğrendik burada.” (G4)

“Benim 4 yaşındaki kızım çok telefon tablet bağımlıydı. Ona burada aldığım eğitimlerle biraz daha sınır koydum işte alarm kurdum, saat kurdum ve onu şu an uyguluyorum çok memnun kaldım.” (G1)

“Süresi bitince getirmesini istiyorum, baştan biraz ağıladı ama artık alıştı.” (K8)

Ebeveynlerin verdikleri bu cevaplardan anne babalara yönelik bilgilendirmelerin sıklıkla yapılmasının faydalı olacağı anlaşılmaktadır.

3.2.3. Seminerler ile İlgili Öneriler

Ebeveynlere sorulan katıldığınız seminerler ile ilgili önerileriniz nelerdir sorusuna ilişkin cevaplar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: “Katıldığınız Seminerler ile İlgili Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Tema	Alt Tema	K 1	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	G 1	G 2	G 3	G 4	G 5	G 6	G 7	G 8	f
Ebeveynlerin Önerileri	MEB ile Ortak Seminerler	*			*	*	*	*		*	*		*	*		*	10
	DİB Dijital Bağımlılıklar Konusunda Daha Fazla Seminer Düzenlemeli		*						*			*			*	*	5
	Seminerler Yaygınlaştırılmalı	*	*		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
	Aile İçi İlişkiler ile İlgili Seminerler		*	*		*	*				*		*		*	*	8

Ebeveynler proje kapsamında düzenlenen seminerlerden memnun kaldıklarını belirtmişlerdir. Seminerlerin farklı konularla zenginleştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını önermişlerdir. Dijital bağımlılıklar ile ilgili almış oldukları seminerlerin MEB ile ortaklaşa yapılarak çocuklara ve gençlere de ulaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4. Tartışma

Araştırma uzun saatler dijital medya içeriklerine maruz kalan 4-6 yaş çocukların ilgi duyduğu içerikleri, dijital medyaya yönelme sebeplerini, dijital medyanın çocuklar üzerindeki etkilerini ve bu konuda ebeveynlerin davranışlarını ortaya koymuş, Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele seminerlerine katılan ebeveynlerin seminerler hakkındaki görüşlerine odaklanmıştır. Erken çocuklukta dijital medya kullanımı, oyun bağımlılığı, dijital ebeveynlik ve ebeveyn stratejileri hakkındaki literatür incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekleyen bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynler pandemi sonrası yayımlanan benzer çalışmalarda da vurgulandığı gibi çocuklarının üç saat ve üzeri medya cihazlarına maruz kalmasını pandemi dönemindeki eve kapanmalara bağlamaktadır. ²¹

21 Mehmet Başaran – Ayşe Belgin Aksoy, “Anne-Babaların Korona-Virüs (COVID-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri”, *The Journal of International Social Reserch* 13 (2020), 675; Necla Tuzcuoğlu vd., “Pandemi Döneminde Okul Öncesi Dönem Çocukları ve

Bu süre zarfında çocuklar Aksoy, Kılıç ve arkadaşları, Bulut, İnce, Mustafaoğlu ve Yasacı tarafında yapılan araştırmada da ortaya konduğu gibi internete bağlı olmak istemekte, YouTube'da ve TikTok'ta video izlemekte veya dijital oyun oynamaktadır.²² Bu kadar uzun süre zararlı içeriklerle meşgul olan bir çocuğun fiziksel ve ruhsal açıdan olumsuz etkilere açık hale geldiği görülmektedir. Ayrıca kontrol dışı maruz kalınan içerikler psikolojik ve sosyal bakımdan da çocuğa zarar vermektedir. Araştırmada benzer çalışmalarda olduğu gibi çocukların dijital medya kullanımı ile ebeveyn davranışları arasında bağlantı olduğu ortaya konmuştur.²³ Ebeveynlerin çocuklarına dijital araçlar konusunda nasıl yaklaşacaklarını, nasıl bir yöntem uygulayacaklarını bilemediklerini dijital araçları bir kaçış yolu olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin çocuk gelişimindeki bu pasif yaklaşımı, dijital medyanın çocuk üzerindeki otoriter gücünün artmasına ve ebeveyn rolünü üstlenmesine sebep olmaktadır. Dijital medya, değer aktarımı, dil gelişimi, din eğitimi gibi birçok konuda nüfuzunu arttırarak ebeveyn eksikliğinden kaynaklanan bütün boşlukları doldurmaktadır. Bu bağlamda yalnızlaşan ve gerçek dünyadan uzaklaşan çocukların ilerleyen yaşlarda daha büyük krizlerle yüzleşmesi muhtemeldir.²⁴

Araştırmaya katılan ebeveynlerin bir kısmı çocuklarının müstehcen bir görüntü ile karşılaşmadığı veya izlediği videodaki argo sözcükleri günlük yaşantılarında kullanmadıkları sürece YouTube ve TikTok videosu izlemelerini bir sorun olarak görmemektedir. Üretilen içeriklerin kontrol edilmediği çeşitli

Annelerinin Psikososyal Açıdan Etkilenme Durumunun Anne Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi", *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2021), 7-8; Saniye Selin Döğer – Fatma Elif Kılınc, "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Covid-19 Pandemisinde Ev Karantinası Yaşantısı", *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2021), 8.

- 22 Sümeyye Aksoy, "Akıllı Cihazların Ebeveynler Tarafından Çocuk Bakımında Bir Bakıcı Olarak Kullanılması: Nitel Bir Araştırma", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7/11 (2020), 236; Ayhan Bulut, "Okul Öncesi Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımlarına İlişkin Alışkanlıklarının Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkileri", *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 1/1 (Aralık 2018), 57; Ahmet Osman Kılıç vd., "Exposure to and Use of Mobile Devices in Children Aged 1-60 Months", *European Journal of Pediatrics* 178/2 (2019), 225; Rüstem Mustafaoğlu – Zeynal Yasacı, "Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Ruhsal ve Fizik Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri", *Bağımlılık Dergisi* 19/3 (2018), 55; Gülsüm İnce, *Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Ailelerin "Dijital Oyun ve Çocuk" Aile Eğitimi Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerinin İncelenmesi* (Pamukkale: Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 32.
- 23 Ellen Wartella vd., "Parenting in The Age of Digital Technology", 22-23; Osman Kılıç vd., "Exposure to and Use of Mobile Devices in Children Aged 1-60 Months", 226; Aksoy, "Akıllı Cihazların Ebeveynler Tarafından Çocuk Bakımında Bir Bakıcı Olarak Kullanılması: Nitel Bir Araştırma", 238; Bulut, "Okul Öncesi Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımlarına İlişkin Alışkanlıklarının Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkileri", 59.
- 24 Bulut, "Okul Öncesi Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımlarına İlişkin Alışkanlıklarının Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkileri", 59; Eslem Gözde Fide – Özkan Sapsağlam, "Youtube Yayıncılarının Çocukların Kimlik İnşa Süreçlerine Yansımaları", *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi* 5/2 (2020), 203-206.

uygulamalarda çocukların nasıl bir video ile karşılaşacakları meçhuldür. Ayrıca çocukların korunması gereken sadece video içerikleri değil aynı zamanda videoların arasına giren reklamlar ve yorumlara bırakılan tıkladığında doğrudan belirli bir sayfaya yönlendiren URL'lerdir. Ebeveynlerin reklam görüntülerini ve çocuklara uygun olmayan görüntüler içerebilecek URL'leri dikkate almadıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu Alshamrani ve arkadaşları, Özsoy ve Atılğan'ın araştırması ile desteklenmektedir.²⁵ Ebeveyn görüşlerinden elde edilen telefon veya tableti elinden alınan çocukların ağladığı, hırçınlaştığı, saldırganlaştığı ve öfke nöbeti geçirdiği bilgisi Park ve Park, Sapsağlam ve İnce'nin araştırmaları ile benzerlik göstermektedir.²⁶

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele seminerleri sonrasında ebeveynlerde çocukların dijital medya kullanım süresi, içerik tercihi ve çocuklara yaklaşım stratejileri konusunda farkındalık oluştuğu görülmektedir. Ayrıca seminerlerden sonra ebeveynlerin dijital okuryazar olmanın önemini kavradıkları anlaşılmaktadır. Bu durum aslında dijital medya kullanımı konusunda doğru bir rehberlik ile ebeveynlerin kontrol gücünü kazanabileceğini göstermektedir. Dijital medya bağımlılığının çocuk ve ebeveyn üzerindeki negatif etkisinin görünür kılınması, vicdani ve akli açıdan veliyi ikna ederken çözüme biraz daha yakınlaştırmaktadır. Çocuğun doğası itibarıyla zayıf ve kendi yönünü bulamayacak bir durumda olduğunun fark edilmesi, onun tamamen serbest bırakılması yerine dijital medyayla ilişkisinde denetleme mekanizmalarının benimsenmesine sebep olacaktır. Seminerler sonrasında ebeveynler özeleştiriyi yaparak çocuklarının uzun saatler internet ortamında vakit geçirmek istemesi ile kendi internet kullanımları ve çocuklarına davranışları arasında ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgular Kay, İnce, Toran ve arkadaşları, Akkoyunlu ve Tuğrul'un çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.²⁷ Seminerler sonrasında ebeveynler

25 Sultan Alshamrani vd., "Hiding in Plain Sight: A Measurement and Analysis of Kids' Exposure to Malicious URLs on YouTube", *IEEE/ACM Symposium on Edge Computing* (2020), 324-326.; Duygu Özsoy – Sait Sinan Atılğan, "Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 Yaş Grubu Çocukların İnternet Kullanımı ve Bu Kapsamda Ebeveyn Arabuluculuğu: Nitel Bir Araştırma", *Selçuk İletişim* 11/2 (2018), 115; Aksoy, "Akıllı Cihazların Ebeveynler Tarafından Çocuk Bakımında Bir Bakıcı Olarak Kullanılması: Nitel Bir Araştırma", 120.

26 Fide – Sapsağlam, "Youtube Yayıncılarının Çocukların Kimlik İnşa Süreçlerine Yansıması", 203-206; Aksoy, "Akıllı Cihazların Ebeveynler Tarafından Çocuk Bakımında Bir Bakıcı Olarak Kullanılması: Nitel Bir Araştırma", 241; Cheol Park - Ye Rank Park, "The Conceptual Model on Smart Phone Addiction Among Early Childhood", *International Journal of Social Science and Humanity* 4/2 (2014), 148; İnce, "Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Ailelerin "Dijital Oyun ve Çocuk" Aile Eğitimi Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerinin İncelenmesi", 61.

27 Mehmet Toran vd., "Çocukların Dijital Oyun Kullanımına İlişkin Annelerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi", *Kef Dergi* 24/5 (2016), 2273; Buket Akkoyunlu – Belma Tuğrul, "Okulöncesi Çocukların Ev Yaşantısındaki Teknolojik Etkileşimlerinin Bilgisayar Okuryazarlığı Becerileri Üzerindeki Etkisi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (2002), 18; İnce, "Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Ailelerin "Dijital Oyun ve Çocuk" Aile Eğitimi Programı Öncesi

çocuklarını denetleme stratejisi olarak aktif arabuluculuk, kısıtlayıcı arabuluculuk ve teknik arabuluculuğu tercih etmeye başlamışlar, çocukların yaşlarının küçük olması sebebiyle izleme arabuluculuğu tamamen bırakmışlardır.

Seminerler öncesinde ebeveynler, çocuklarını sınırlandırmakta ve denetlemede güçlük çektikleri için genellikle dijital medyanın zararlı yönlerine dikkat çekmişlerdir. Özsoy ve Atılgan tarafından yapılan çalışmada da dijital ebeveynlik hakkında bilgisi olmayan ebeveynler benzer şekilde internetin riskli yanlarına vurgu yapmışlardır.²⁸ Seminerler sonrasında yapılan görüşmede ise dijital medyanın faydalı yönlerine de vurgu yapılmış ve ebeveynler gözetiminde çocukların istifadesine sunulması gerektiği belirtilmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Erken çocuklukta uzun süreli dijital medya kullanımı, çocuklar üzerindeki etkileri, dijital medya kullanımına sebep olan faktörler, dijital medya kullanımı karşısında ailelerin davranışları, ebeveyn arabuluculuğu stratejileri ve 4-6 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerinin katıldığı *Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Seminerleri* sonrasında ebeveynlerin görüşlerine yer verilen araştırmada dijital okuryazarlık ve dijital ebeveynlik merkezli seminerlerin dijital bağımlılıklarla mücadelede önemli bir basamak olduğu sonucuna varılmıştır. Seminerler öncesinde orta dereceli medya kullanıcısı ve medya merkezli olan ailelerin seminerler sonrasında medyayı zayıf kullanan aileler gibi günlük dijital medya kullanımını en aza indirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Çocukların uzun süreli dijital medya kullanımlarının ebeveyn kaynaklı olduğunu, konfor alanlarından çıkmak istemeyen ebeveynlerin çocuklarını dijital cihazlarla baş başa bıraktığını söylemek mümkündür. Dijital okuryazarlık ve dijital ebeveynlik merkezli seminerleri almadan önce ebeveynlerin dijital medyanın zararları hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olmadıkları, sadece çocukları uzun süre vakit geçirdiği için rahatsızlık hissettikleri görülmüştür. Eğitimler öncesinde çocuklarının tek başına internet ortamında bulunmasında sakınca görmeyen ebeveynlerin eğitimler sonunda geçmişte çocuklarını kontrolsüz şekilde dijital medya içeriklerine teslim ettikleri için pişmanlık duydukları ortaya konmuştur. Dijital okuryazarlığın artması ile internetin doğru kullanıldığında fayda sağlayabileceği düşüncesi gelişmiştir. Dijital medya ile mücadele ederken çocuklara nasıl sınır koyulabileceğini bilmeyen ebeveynlerin uzun süreli dijital medya kullanımının artmasına sebep ol-

ve Sonrası Görüşlerinin İncelenmesi", 62; Mehmet Akif Kay, *Erken Çocuklukta Dijital Oyun Bağımlılığının Yordayıcıları Olarak; Dijital Ebeveynlik, Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Yeterlilik* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022), 84.

28 Özsoy - Atılgan, "Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 Yaş Grubu Çocukların İnternet Kullanımı ve Bu Kapsamda Ebeveyn Arabuluculuğu: Nitel Bir Araştırma", 120.

duğu anlaşılmıştır. Seminerler sonrasında çocukların dijital medya kullanımına sınır koyulması ve denetlenmesi hususunda aktif arabuluculuk ve teknik arabuluculuk stratejilerinin arttığı, izleme stratejisinden de tamamen vazgeçildiği tespit edilmiştir. Bu stratejinin tercih edilmemesi çocukların yaşlarına uygunluğu ile doğrudan ilgilidir.

Dijital bağımlılıklarla mücadele edebilmek için ebeveynlerin Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yeşilay vb. kurumlar bünyesinde verilen eğitimlerle bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Bu eğitimlerde ebeveynlere uzun süreli dijital medya kullanımının bir bağımlılık türü olduğu vurgulanmalı, bu bağımlılığın ortaya çıkmadan tedbir alınması gerektiği aktarılmalıdır. Özellikle çocuğun doğumuyla birlikte belli bir süre aile ile irtibat halinde olan ve çeşitli konularda yetişkin eğitimleri düzenleyen aile sağlığı merkezlerinde ve okullarda bu konunun üzerinde durulmalıdır. Diğer yandan toplumun tamamına ulaşabilmek amacıyla dijital okuryazarlık ve dijital ebeveynlik hakkında kısa videolar çekilmeli, sosyal medyada yayınlanmalı, televizyonun en yoğun izlendiği saatlerde TV kanallarında zorunlu yayın olarak gösterilmelidir.

Kaynakça

- Akkoyunlu, Buket – Tuğrul, Belma. “Okulöncesi Çocukların Ev Yaşantısındaki Teknolojik Etkileşimlerinin Bilgisayar Okuryazarlığı Becerileri Üzerindeki Etkisi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (2002), 12-21.
- Aksoy, Sümeyye. “Akıllı Cihazların Ebeveynler Tarafından Çocuk Bakımında Bir Bakıcı Olarak Kullanılması: Nitel Bir Araştırma”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7/11 (2020), 231-243.
- Alshamrani, Sultan vd., “Hiding in Plain Sight: A Measurement and Analysis of Kids’ Exposure to Malicious URLs on YouTube”. *IEEE/ACM Symposium on Edge Computing* (2020), 324-326.
- Aslan, Alper. *Türkiye’de Çocukların Güvenli İnternet Kullanımında 2010-2015 Yılları Arasındaki Değişimler ve Uygulamaların Yansımaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Başaran, Mehmet – Aksoy, Ayşe Belgin. “Anne-Babaların Korona-Virüs (COVID-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri”. *The Journal of International Social Reserch* 13 (2020), 668-678 <https://doi.org/10.17719/jisr.10589>
- Blum-Ross, Allica - Livingstone, Sonia. *Families and Screen Time: Current Advice and Emerging Research*. Media Policy Brief 17. London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science, 2016.
- Bulut, Ayhan. “Okul Öncesi Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımlarına İlişkin Alışkanlıklarının Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkileri”. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 1/1 (Aralık 2018), 52-69.
- Clark, Lynn Schofield. “Parental Mediation Theory for the Digital Age”. *Communication Theory* 21/4 (2011), 323-343. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2011.01391.x>
- Çakır, Mukaddes vd. “Çocuklarda Dijital Bağımlılık: Ebeveynlerle Nicel Bir Araştırma”. *E-ICEESS* (2021), 71-93.

- Çelik, Ebru. *Çocuklarda Dijital Bağımlılığın Öncülleri ve Ardılları: Bir Metasentez Çalışması*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Dilci, Tuncay vd. "0-12 Yaş Aralığındaki Çocukların Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi (Sivas İli Örneklemi)". *Tarih Okulu Dergisi* 12 (2019), 122-142.
- Döğer, Saniye Selin – Kılınç, Fatma Elif. "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Covid-19 Pandemisinde Ev Karantinası Yaşamları". *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2021), 1-14.
- Fide, Eslem Gözde – Sapsağlam, Özkan. "Youtube Yayıncılarının Çocukların Kimlik İnşa Süreçlerine Yansımaları". *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi* 5/2 (2020), 199-210.
- Gejun Huang vd. "Fall-Behind Parents The Influential Factors on Digital Parenting Self-Efficacy in Disadvantaged Communities". *American Behavioral Scientist* 62/9 (2018), 1186-1206.
- Genç, Zülfü. "Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children". *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 146 (2014), 55-60.
- Geray, Haluk. *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*. Ankara: Ütopya Yayınları, 2003.
- Haddon, Leslie - Livingstone, Sonia. *EU Kids Online: National Perspectives*. The London School of Economics and Political Science, 2012.
- Yurdakul, Işık Kabakçı vd. "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12/4 (2013), 883-896.
- İnce, Gülsüm. *Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Ailelerin "Dijital Oyun ve Çocuk" Aile Eğitimi Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerinin İncelenmesi*. Pamukkale: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Kaşıkçı, Duygu Nazire vd., "Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Alışkanlıkları ve Güvenli İnternet Kullanımı". *Eğitim ve Bilim* 39/171 (2014), 230-242.
- Kay, Mehmet Akif. *Erken Çocuklukta Dijital Oyun Bağımlılığının Yordayıcıları Olarak; Dijital Ebeveynlik, Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Yeterlilik*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Kılıç, Ahmet Osman vd. "Exposure to and Use of Mobile Devices in Children Aged 1-60 Months". *European Journal of Pediatrics* 178/2 (2019), 221-227. <https://doi.org/10.1007/s00431-018-3284-x>
- Manap, Abdullah – Durmuş, Emine. "Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Aile İçi Roller ve Çocukta İnternet Bağımlılığına Göre İncelenmesi". *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 12/1 (2021), 141-156. <https://doi.org/10.19160/ijer.837749>
- Mustafaoğlu, Rüstem – Yasacı, Zeynal. "Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Ruhsal ve Fizik Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri". *Bağımlılık Dergisi* 19/3 (2018), 51-58.
- Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report 2020-21*. Erişim 22 Eylül 2022.
- Özsoy, Duygu - Atılğan, Sait Sinan. "Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 Yaş Grubu Çocukların İnternet Kullanımı ve Bu Kapsamda Ebeveyn Arabuluculuğu: Nitel Bir Araştırma". *Selçuk İletişim* 11/2 (2018), 96-125. <https://doi.org/10.18094/josc.415323>.

- Palfrey, John - Grasser, Urs. *Born Digital, Understanding The First Generation of Digital Natives*. Newyork: Basic Books, 2008.
- Park, Cheol - Park, Ye Rank, "The Conceptual Model on Smart Phone Addiction Among Early Childhood". *International Journal of Social Science and Humanity* 4/2 (2014), 147-150. <https://doi.org/10.7763/IJSSH.2014.V4.336>
- Sallayıcı, Zeynep - Yöndem, Zeynep. "Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Düzeyi ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişki". *Bağımlılık Dergisi* 21/1 (2020), 13-23.
- Şimşek, Esra - Yılmaz Karakuş, Türkan. "Türkiye’de Yürütülen Dijital Oyun Bağımlılığı Çalışmalarındaki Yöntem ve Sonuçların Sistematik İncelemesi". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 28/4 (2020), 1851-1866.
- Strasburger, Victor C. vd., "A Children, Adolescents, and the Media". *Pediatrics* 132/5 (2013), 958–961. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-2656>
- Toran, Mehmet vd. "Çocukların Dijital Oyun Kullanımına İlişkin Annelerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi". *Kef Dergi* 24/5 (2016), 2263-2278.
- Tuzcuoğlu, Necla vd. "Pandemi Döneminde Okul Öncesi Dönem Çocukları ve Annelerinin Psikososyal Açından Etkilenme Durumunun Anne Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi". *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2021), 1-13. <https://doi.org/10.29228/mutead.1>.
- Ólafsson, Kjartan vd. *Children’s Use of Online Technologies in Europe: A Review of the European Evidence Base* The London School of Economics and Political Science, 2014.
- Wartella, Ellen vd. "Parenting in the Age of Digital Technology". *Northwestern University’s Center on Media and Human Development*. Northwestern University, 2014.
- Yaman, Nihal Dulkadir. *Çocukların Bakış Açısıyla İnternet Kullanımlarına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Ekler

Ek 1: Mülakat Yapılan Ebeveynlere Ait Bilgiler

Tablo 10: Mülakat Yapılan Ebeveynlere Ait Bilgiler

Kodu	Yaşı	Mezuniyeti	Çocuk Sayısı	Araştırmaya konu olan çocuğun cinsiyeti	Günlük Dijital Medya Kullanımı
K1	26	Lise	1	Kız	4 saat ve üzeri
K2	41	Lise	4	Kız	3 saat ve üzeri
K3	36	Lise	3	Kız	3 saat ve üzeri
K4	26	Üniversite	2	Kız	3 saat ve üzeri
K5	29	Üniversite	3	Erkek	3 saat ve üzeri
K6	32	Üniversite	1	Kız	3 saat ve üzeri
K7	39	Lise	5	Erkek	4 saat ve üzeri
K8	30	Lise	2	Erkek	4 saat ve üzeri

Ek 2: Odak Grup Görüşmesi Yapılan Ebeveynler**Tablo 11: Odak Grup Görüşmesi Yapılan Ebeveynler**

Kodu	Yaşı	Mezuniyeti	Çocuk Sayısı	Araştırmaya konu olan çocuğun cinsiyeti	Günlük Dijital Medya Kullanımı
K1	26	Lise	1	Kız	4 saat ve üzeri
K3	36	Lise	3	Kız	3 saat ve üzeri
K4	26	Üniversite	2	Kız	3 saat ve üzeri
K5	29	Üniversite	3	Erkek	3 saat ve üzeri
K6	32	Üniversite	1	Kız	3 saat ve üzeri
K7	39	Lise	5	Erkek	4 saat ve üzeri
K8	30	Lise	2	Erkek	4 saat ve üzeri
G1	38	Lise	2	Erkek	4 saat ve üzeri
G2	33	Lise	1	Kız	3 saat ve üzeri
G3	45	Üniversite	3	Kız	3 saat ve üzeri
G4	26	Üniversite	2	Kız	En fazla 2 saat
G5	36	Üniversite	1	Erkek	3 saat ve üzeri
G6	31	Üniversite	3	Erkek	3 saat ve üzeri
G7	39	Lise	2	Erkek	En fazla 2 saat
G8	33	Üniversite	2	Kız	En fazla 2 saat

Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Hatice Ayar

Diyamet İşleri Başkanlığı
haticeayar83@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2259-2567>

Nurgül Bulut

İstanbul Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi,
Din Eğitimi Ana Bilim Dalı
nurgul.bulut@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3738-6416>

Zehra Gelici

Diyamet İşleri Başkanlığı
zehra3773@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0622-5062>

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları

Makaleye Hatice Ayar %40, Nurgül Bulut %30 ve Zehra Gelici %30 katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu çalışma, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından desteklenen 2022062710 nolu "Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Çocuklar Kursu Aileler Semineri" isimli projesinin ürünüdür. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu başkanlığı tarafından 14.10.2022 tarihli 2022/384 karar numaralı etik kurul izni ile yürütülmüştür.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

"Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup toplanan veriler üzerinde hiçbir tahrifat yapılmamıştır. Herhangi bir etik ihlalle karşılaşılması durumunda Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nin yükümlülüğü olmayıp tüm sorumluluk yazarlara aittir.